

INF5110 – V2010

Stoff som i boka står i kap 4, men som er generelt stoff om grammatikker

10. Februar 2010

Stein Krogdahl

Ifi, UiO

Oppgaver som gjennomgås 16/2:

- Spørsmålene på foil 35 og 36 fra 9/10
- Finn First og Follow til grammatikken nederst på foil 15 fra 10/2

Dagens temaer

- Noe avsluttende fra sist
 - med oppgaver som vi gjennomgår neste gang
- First og Follow-mengder
 - Boka ser på en av parseringsmetodene først, uten å se på First/Follow-mengder.
 - Vi tar dette først (hører naturlig til i kap 3, Louden)
- To greie transformasjoner på grammatikker
 - Også naturlig i kap 3
 - Fjerning av venstre-rekursjon
 - Venstre-faktorisering
- Det blir altså i dag en del "detaljert pirk"
 - ... uten at vi nå får se anvendelser av det

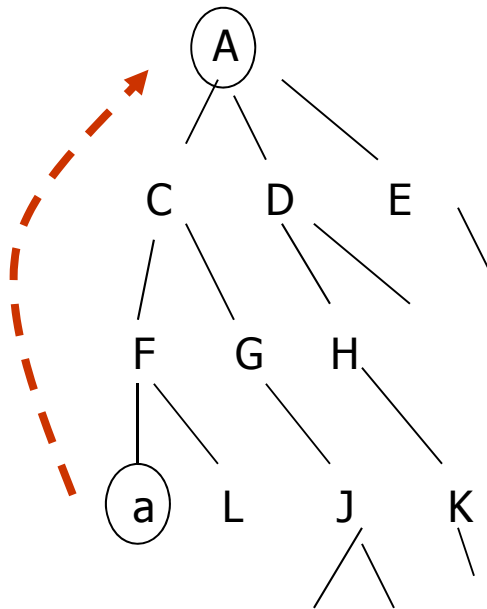

First og Follow-mengder, hvorfor?

- For visse typer syntaksanalyse er det nødvendig å vite hvilke terminalsymboler som kan komme først i strenger som er avledet fra en ikketerminal A . Denne mengden kalles $First(A)$.
 - F.eks. vil $First(\text{if-setning})$ i de fleste språk være bare nøkkelordet "if", mens $First(\text{tilordning})$ ofte vil være mengden $\{\text{navn}, "("\}$
- Tilsvarende vil vi få behov for å vite hvilke terminaler som kan følge etter en gitt ikketerminal A i *en eller annen* setningsform (= "halvutviklet setning") i språket. Denne mengden kalles $Follow(A)$
 - F.eks vil $Follow(\text{statement})$ i Tiny-språket (eller snarere i den gitte grammatikken for Tiny-språket) være mengden $\{";", "end", "else", "until"\}$
- Vi skal se på generelle algoritmer for å finne First- og Follow-mengdene for alle ikke-terminaler i en gitt grammatikk
 - Det som kompliserer disse algoritmene noe er produksjoner av typen $A \rightarrow \varepsilon$, som også gjør at vi kan få $B \Rightarrow^* \varepsilon$, selv om ikke $B \rightarrow \varepsilon$ direkte. Slike ikketerminaler A eller B sies å være *utnullbare* ("nullable")

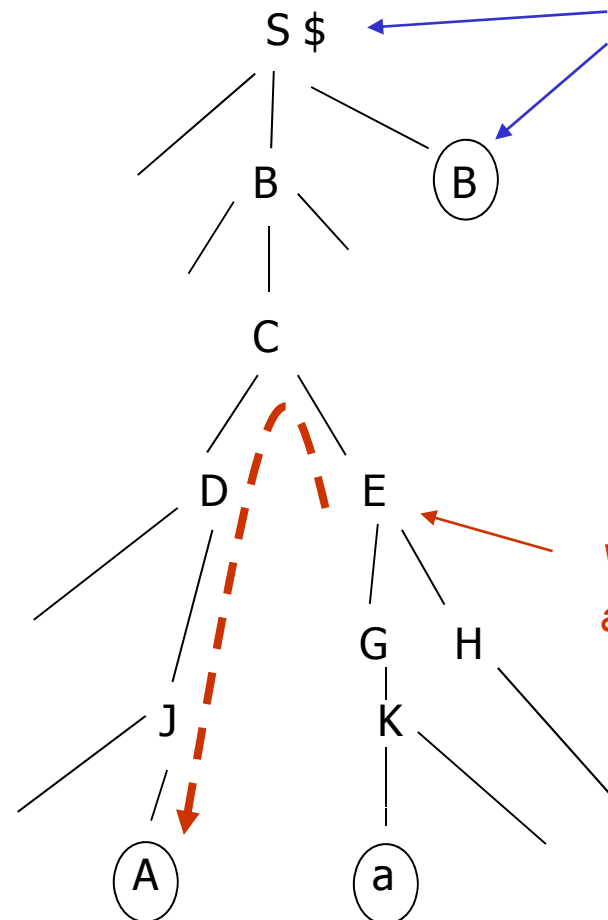
Typiske situasjoner: First- og Follow-mengder

$a \in \text{First}(A)$

----->
Angir informasjonsflyt
under algoritmene

$a \in \text{Follow}(A)$

$\$ \in \text{Follow}(B)$

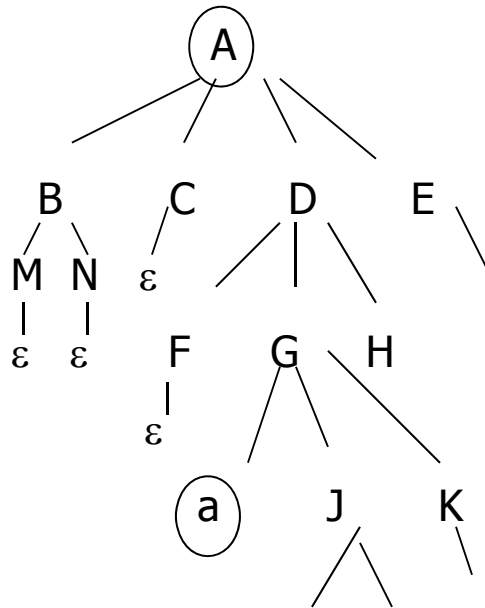
Det at B kan stå på slutten av en setnings-form markeres ved å la Follow-mengden til B inneholde \$.

Terminal-symbolet \$ tenkes altså å stå på slutten av enhver setning.

Vet fra før at
 $a \in \text{First}(E)$

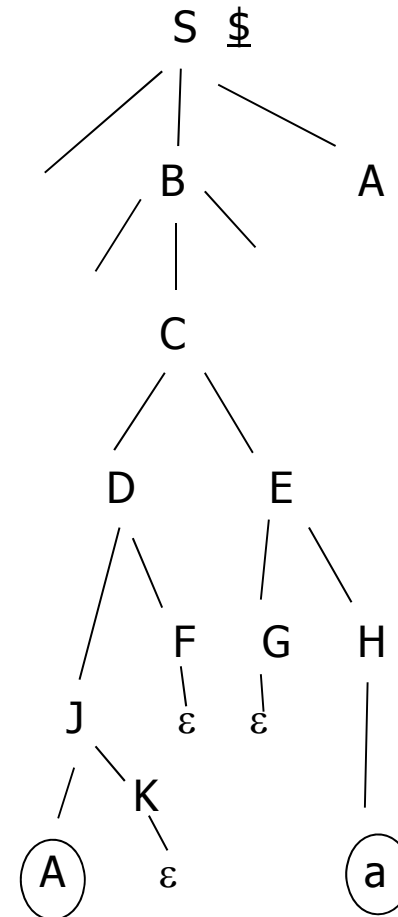
Kompliserte situasjoner: First- og Follow-mengder

$a \in \text{First}(A)$

Her er både B, M, N, C og F utnullbare. Vi markerer det ved å la deres First-mengde inneholde ϵ

$a \in \text{Follow}(A)$

First-mengder

Def.: $\left\{ \begin{array}{l} \text{First}(A) = \{ a \mid \text{finnes avledning } A \Rightarrow^* a \alpha \} \\ \text{Dessuten: Om } A \text{ "er utnullbar", s\aa er } \varepsilon \in \text{First}(A) \\ \text{Pr. def. For terminal-symboler: } \text{First}(a) = \{ a \} \end{array} \right.$

terminal

Def.: "A er utnullbar" hvis og bare hvis $A \Rightarrow^* \varepsilon$

Let X be a grammar symbol (a terminal or nonterminal) or ε . Then the set **First**(X) consisting of terminals, and possibly ε , is defined as follows.

1. If X is a terminal or ε , then $\text{First}(X) = \{X\}$.
2. If X is a nonterminal, then for each production choice $X \rightarrow X_1X_2 \dots X_n$, $\text{First}(X)$ contains $\text{First}(X_1) - \{\varepsilon\}$. If also for some $i < n$, all the sets $\text{First}(X_1), \dots, \text{First}(X_i)$ contain ε , then $\text{First}(X)$ contains $\text{First}(X_{i+1}) - \{\varepsilon\}$. If all the sets $\text{First}(X_1), \dots, \text{First}(X_n)$ contain ε , then $\text{First}(X)$ also contains ε .

Now define **First**(α) for any string $\alpha = X_1X_2 \dots X_n$ (a string of terminals and nonterminals), as follows. $\text{First}(\alpha)$ contains $\text{First}(X_1) - \{\varepsilon\}$. For each $i = 2, \dots, n$, if $\text{First}(X_k)$ contains ε for all $k = 1, \dots, i - 1$, then $\text{First}(\alpha)$ contains $\text{First}(X_i) - \{\varepsilon\}$. Finally, if for all $i = 1, \dots, n$, $\text{First}(X_i)$ contains ε , then $\text{First}(\alpha)$ contains ε .

```
for all nonterminals A do First(A) := {};  
while there are changes to any First(A) do  
  for each production choice A → X1X2...Xn do  
    k := 1; Continue := true;  
    while Continue = true and k ≤ n do  
      add First(Xk) - {ε} to First(A);  
      if ε is not in First(Xk) then Continue := false;  
      k := k + 1;  
    if Continue = true then add ε to First(A);
```

Algoritme:

- Gjør steg 1.
- Gjenta steg 2 til alle Firstmengdene har stabilisert seg.

← Tar vi som algoritme for å finne *First*(), se nederst.

← Vi snakker altså også om *First* av en hel streng α av terminaler og ikke-terminaler

Eks. 4.9 Beregning av First-mengde

- (1) $exp \rightarrow exp \text{ addop } term$
- (2) $exp \rightarrow term$
- (3) $addop \rightarrow +$
- (4) $addop \rightarrow -$
- (5) $term \rightarrow term \text{ mulop } factor$
- (6) $term \rightarrow factor$
- (7) $mulop \rightarrow *$
- (8) $factor \rightarrow (exp)$
- (9) $factor \rightarrow \mathbf{number}$

Kan fylle ut en tabell:

	First		
exp			(n
addop	+ -		
term		(n	
multop	*		
factor	(n		

Grammar rule	Pass 1	Pass 2	Pass 3
$exp \rightarrow exp$ $addop \text{ } term$			
$exp \rightarrow term$			First(exp) = { (, number }
$addop \rightarrow +$	First($addop$) = { + }		
$addop \rightarrow -$	First($addop$) = { +, - }		
$term \rightarrow term$ $mulop \text{ } factor$			
$term \rightarrow factor$		*First($term$) = { (, number }	
$mulop \rightarrow *$	First($mulop$) = { * }		
$factor \rightarrow (exp)$	First($factor$) = { (}		
$factor \rightarrow \mathbf{number}$	First($factor$) = { (, number }		

NB: Kan godt ta reglene i vilkårlig rekkefølge, frem og tilbake til det "roer seg".

Beregning av Follow-mengder

$\beta \gamma$ virkårlige strenger

Def: $\text{Follow}(A) = \{ a \mid \text{finnes avledning } S \Rightarrow^* \beta A a \gamma \}$
For stratsymbolet S er $\$$ med i followmenden

Dvs.: Det finnes en avledning fra setningsformen " $S \$$ " til en setningsform hvor A kommer rett før a (a er en terminal)

Given a nonterminal A , the set **Follow**(A), consisting of terminals, and possibly $\$$, is defined as follows.

1. If A is the start symbol, then $\$$ is in $\text{Follow}(A)$.
2. If there is a production $B \rightarrow \alpha A \gamma$, then $\text{First}(\gamma) - \{\epsilon\}$ is in $\text{Follow}(A)$.
3. If there is a production $B \rightarrow \alpha A \gamma$ such that ϵ is in $\text{First}(\gamma)$, then $\text{Follow}(A)$ contains $\text{Follow}(B)$.

γ er utnullbar

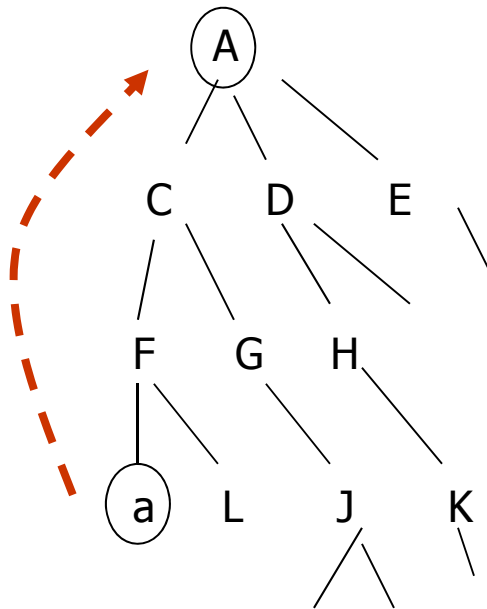
```
Follow(start-symbol) := { $ } ;  
for all nonterminals A ≠ start-symbol do Follow(A) := { } ;  
while there are changes to any Follow sets do  
  for each production A → X1X2...Xn do  
    for each Xi that is a nonterminal do  
      add First(Xi+1Xi+2...Xn) - {ε} to Follow(Xi)  
      (* Note: if i=n, then Xi+1Xi+2...Xn = ε *)  
      if ε is in First(Xi+1Xi+2...Xn) then  
        add Follow(A) to Follow(Xi)
```

Algoritme:

- Gjør steg 1.
- Gjenta steg 2 og 3 til alle Follow-mengdene har stabilisert seg.

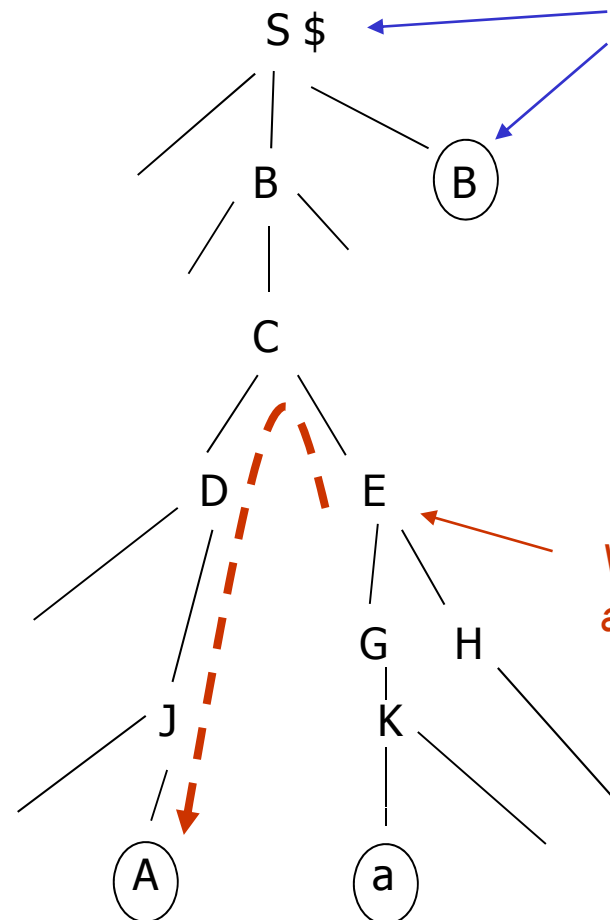
Typiske situasjoner: First- og Follow-mengder

$a \in \text{First}(A)$

----->
Angir informasjonsflyt
under algoritmene

$a \in \text{Follow}(A)$

$\$ \in \text{Follow}(B)$

Det at B kan stå på slutten av en setnings-form markeres ved å la Follow-mengden til B inneholde \$.

Terminal-symbolet \$ tenkes altså å stå på slutten av enhver setning.

Vet fra før at
 $a \in \text{First}(E)$

Beregning av Follow-mengder: 4.12

- (1) $exp \rightarrow exp \text{ addop } term$
- (2) $exp \rightarrow term$
- (3) $addop \rightarrow +$
- (4) $addop \rightarrow -$
- (5) $term \rightarrow term \text{ mulop } factor$
- (6) $term \rightarrow factor$
- (7) $mulop \rightarrow *$
- (8) $factor \rightarrow (exp)$
- (9) $factor \rightarrow \mathbf{number}$

$First(exp) = \{ (, \mathbf{number} \}$
 $First(term) = \{ (, \mathbf{number} \}$
 $First(factor) = \{ (, \mathbf{number} \}$
 $First(addop) = \{ +, - \}$
 $First(mulop) = \{ * \}$

$Follow(exp) = \{ \$, +, -,) \}$
 $Follow(addop) = \{ (, \mathbf{number} \}$
 $Follow(term) = \{ \$, +, -, *,) \}$
 $Follow(mulop) = \{ (, \mathbf{number} \}$
 $Follow(factor) = \{ \$, +, -, *,) \}$

Kan fylle ut en tabell ved å gå fram og tilbake i grammatikken til det stopper:

	Follow
exp	\$ + -)
addop	(n
term	\$ + - *)
multop	(n
factor	\$ + - *)

Grammar rule	Pass 1	Pass 2
$exp \rightarrow exp \text{ addop } term$	$Follow(exp) = \{ \$, +, - \}$ $Follow(addop) = \{ (, \mathbf{number} \}$ $Follow(term) = \{ \$, +, - \}$	$Follow(term) = \{ \$, +, -, *,) \}$
$exp \rightarrow term$		
$term \rightarrow term \text{ mulop } factor$	$Follow(term) = \{ \$, +, -, * \}$ $Follow(mulop) = \{ (, \mathbf{number} \}$ $Follow(factor) = \{ \$, +, -, * \}$	$Follow(factor) = \{ \$, +, -, *,) \}$
$term \rightarrow factor$		
$factor \rightarrow (exp)$	$Follow(exp) = \{ \$, +, -,) \}$	

Et par greie transformasjoner

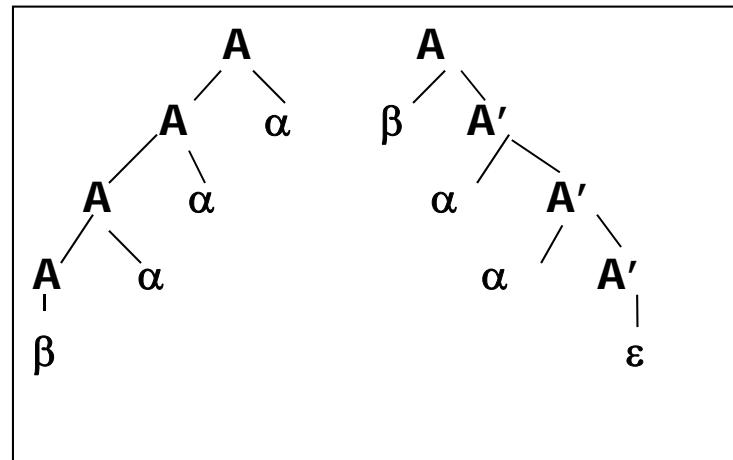
- For noen typer syntaksanalyse er det visse krav til grammatikken for at metoden skal fungere. To vanlige krav er:
 - Grammatikken må ikke ha venstrerekursjon
 - Altså, det må ikke finnes produksjoner av typen: $A \rightarrow A \alpha \mid \dots$
 - F.eks. går da ikke: $\text{expr} \rightarrow \text{expr} + \text{term} \mid \text{term}$
 - Grammatikken må ikke ha noen B (ikke-terminal), slik at to alternativer for B starter på samme måte.
 - Altså, det må ikke finnes slike: $B \rightarrow \alpha \beta \mid \dots \mid \alpha \gamma \mid \dots \quad \alpha \neq \varepsilon$
 - F.eks. går da ikke:
 $\text{if-setn} \rightarrow \text{if (bet) setn-sekv end} \mid \text{if (bet) setn-sekv else setn-sekv end}$

Fjerning av venstre-rekursjon - case 1

Kan skrives på EBNF

$$A \rightarrow A\alpha \mid \beta$$

$$A \rightarrow \beta \{\alpha\}$$

$$A \rightarrow \beta A'$$

$$A' \rightarrow \alpha A' \mid \varepsilon$$

NB: Litt dumt, siden den opprinnelige venstreassosiative strukturen forsvinner. Må ev. korrigeres for.

Eksempel:

$$exp \rightarrow exp \text{ addop term} \mid \text{term}$$

This is of the form $A \rightarrow A \alpha \mid \beta$, with $A = exp$, $\alpha = \text{addop term}$, and $\beta = \text{term}$.
 Rewriting this rule to remove left recursion, we obtain

$$exp \rightarrow \text{term } exp'$$

$$exp' \rightarrow \text{addop term } exp' \mid \varepsilon$$

Fjerning av venstre-rekursjon – case 2

Case 2:

$$A \rightarrow A \alpha_1 \mid A \alpha_2 \mid \dots \mid A \alpha_n \mid \beta_1 \mid \beta_2 \mid \dots \mid \beta_m$$

Kan skrives: $A \rightarrow (\beta_1 \mid \beta_2 \mid \dots \mid \beta_m) (\alpha_1 \mid \alpha_2 \mid \dots \mid \alpha_n)^*$

$$\begin{aligned} A &\rightarrow \beta_1 A' \mid \beta_2 A' \mid \dots \mid \beta_m A' \\ A' &\rightarrow \alpha_1 A' \mid \alpha_2 A' \mid \dots \mid \alpha_n A' \mid \varepsilon \end{aligned}$$

Case 3 (indirekte venstre-rekursjon)

$$\begin{aligned} A &\rightarrow Ba \mid Aa \mid c \\ B &\rightarrow Bb \mid Ab \mid d \end{aligned}$$

- Her er det feil i boka i algoritmen s.159
- Ikke med som pensum
- Egner seg bare til maskinell behandling

$$\begin{aligned} A &\rightarrow B a A' \mid c A' \\ A' &\rightarrow a A' \mid \varepsilon \\ B &\rightarrow B b \mid A b \mid d \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} A &\rightarrow B a A' \mid c A' \\ A' &\rightarrow a A' \mid \varepsilon \\ B &\rightarrow B b \mid B a A' b \mid c A' b \mid d \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} A &\rightarrow B a A' \mid c A' \\ A' &\rightarrow a A' \mid \varepsilon \\ B &\rightarrow c A' b B' \mid d B' \\ B' &\rightarrow b B' \mid a A' b B' \mid \varepsilon \end{aligned}$$

Eks. side 160 – Fjerning av venstre-rekursjon

Den tradisjonelle entydige grammatikken

$$\begin{aligned} \text{exp} &\rightarrow \text{exp addop term} \mid \text{term} \\ \text{addop} &\rightarrow + \mid - \\ \text{term} &\rightarrow \text{term mulop factor} \mid \text{factor} \\ \text{mulop} &\rightarrow * \\ \text{factor} &\rightarrow (\text{exp}) \mid \mathbf{number} \end{aligned}$$

Med fjernet venstre-rekursjon (beholder entydigheten, men ikke assosiativiteten):

$$\begin{aligned} \text{exp} &\rightarrow \text{term exp}' \\ \text{exp}' &\rightarrow \text{addop term exp}' \mid \varepsilon \\ \text{addop} &\rightarrow + \mid - \\ \text{term} &\rightarrow \text{factor term}' \\ \text{term}' &\rightarrow \text{mulop factor term}' \mid \varepsilon \\ \text{mulop} &\rightarrow * \\ \text{factor} &\rightarrow (\text{exp}) \mid \mathbf{number} \end{aligned}$$

Venstrefaktorisering, problemet "B $\rightarrow \alpha \beta \mid \alpha \gamma \mid \dots$ "

$stmt\text{-}sequence \rightarrow stmt \ ; \ stmt\text{-}sequence \mid stmt$
 $stmt \rightarrow \mathbf{s}$

Blir til: $stmt\text{-}sequence \rightarrow stmt \ stmt\text{-}seq'$
 $stmt\text{-}seq' \rightarrow \ ; \ stmt\text{-}sequence \mid \epsilon$

$f\text{-}setn \rightarrow \mathbf{if} (bet) \ setn\text{-}sekv \ \mathbf{end} \mid \mathbf{if} (bet) \ setn\text{-}sekv \ \mathbf{else} \ setn\text{-}sekv \ \mathbf{end}$

Blir til: $if\text{-}setn \rightarrow \mathbf{if} (bet) \ setn\text{-}sekv \ \mathbf{else\text{-}eller\text{-}end}$
 $\mathbf{else\text{-}eller\text{-}end} \rightarrow \mathbf{else} \ setn\text{-}sekv \ \mathbf{end} \mid \mathbf{end}$

$if\text{-}setn \rightarrow \mathbf{if} (bet) \ setn \ \mathbf{end} \mid \mathbf{if} (bet) \ setn \ \mathbf{else} \ setn$

Blir til: $if\text{-}setn \rightarrow \mathbf{if} (bet) \ setn \ \mathbf{else\text{-}eller\text{-}tom}$
 $\mathbf{else\text{-}eller\text{-}tom} \rightarrow \mathbf{else} \ setn \mid \epsilon$

Avansert venstre-faktorisering

Et litt mer komplisert tilfelle:

$$A \rightarrow abc B \mid abC \mid aE$$

Etter steg 1: $A \rightarrow ab A' \mid aE$
 $A' \rightarrow c B \mid C$

Etter steg 2 $A \rightarrow a A''$
 (og ferdig): $A'' \rightarrow b A' \mid E$
 $A' \rightarrow c B \mid C$

while *there are changes to the grammar* **do**
for each nonterminal A **do**

*let α be a prefix of maximal length that is shared
 by two or more production choices for A*

if $\alpha \neq \varepsilon$ **then**

*let $A \rightarrow \alpha_1 \mid \alpha_2 \mid \dots \mid \alpha_n$ be all the production choices for A
 and suppose that $\alpha_1, \dots, \alpha_k$ share α , so that
 $A \rightarrow \alpha \beta_1 \mid \dots \mid \alpha \beta_k \mid \alpha_{k+1} \mid \dots \mid \alpha_n$, the β_j 's share
 no common prefix, and the $\alpha_{k+1}, \dots, \alpha_n$ do not share α*

replace the rule $A \rightarrow \alpha_1 \mid \alpha_2 \mid \dots \mid \alpha_n$ by the rules

$$A \rightarrow \alpha A' \mid \alpha_{k+1} \mid \dots \mid \alpha_n$$

$$A' \rightarrow \beta_1 \mid \dots \mid \beta_k$$

} Gjenta så lenge det er muligheter

} Velg lengst mulig prefiks

} Gjør som over. Pass på å få med alle alternativer med dette prefikset